

ПРИТВОР У ИСТРАЗИ СА ОСВРТОМ НА УПОРЕДНО ПРАВО

Аїсїрактї: Приївор їредсїавља меру обезбеђења їрису-сїва окривљеної їоком кривичної їосїуїка, која може бїїи одређена из разлоїа наведених у закону. Поїом, може се їосмаїраїи као облик лишења слободе, али и їаранї да ће се у најкараћем моїућем року їредузетїи одређене доказне радње или сїровесїи исїраїа. Пиїање їраїања їриївора је од великої значаја уколико је їриївор одређен у їредмеїима сложене сїрукїуре, када їосїоїи велики број окривљених, али и велики број доказних радњи које је їоїребно їредузетїи. У овој сїїуациї дужина їриївора може имаїи одлучујући уїицај у їоїледу квалїїетїа и броја їредузетїих доказних радњи, које їреїходе одлуци їужилашїва, шїїо ће бїїи и једна од їема којом ће се бавїїи овај рад.

Кључне речи: притвор, истрага, трајање, лишење слободе, задржавање.

1. УВОД

Притвор се у домаћем законодавству може посматрати са више аспеката. Првенствено, као кривично-процесни појам, који је децидирано прописан у Законнику о кривичном поступку Републике Србије (у даљем тексту: ЗКП),¹ у којем су наведени услови за одређивање притвора, као и дужина његовог трајања. Други аспект је притвор као уставноправна категорија, с обзиром на то да су општи услови за одређивање притвора и његово трајање прописани у Уставу Републике Србије.² Уставописац је сматрао да је овај облик

* Јавни тужилац у Другом основном јавном тужилаштву у Београду, stevancevicjelena@yahoo.com. Ставови изнети у раду представљају лични став аутора, а не државног органа у којем је запослен.

1 Законик о кривичном поступку, *Службени їласник РС* бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.

2 Устав Републике Србије, *Службени їласник РС* бр. 98/2006 и 115/2021.

лишења слободе лица, за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело, неопходно свести на најкраћу могућу меру. Устав Републике Србије у делу у којем су прописана људска, мањинска права и слободе, одређује под тачком два у члану 27. да је лишење слободе допуштено само из разлога и у поступку који су предвиђени законом, а потом члановима 30. и 31. посебно регулише притвор и његово трајање. У члану 30. Устава наведено је да лице за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело може бити притворено само на основу одлуке суда, ако је притварање неопходно ради вођења кривичног поступка, те ако није саслушано приликом доношења одлуке о притвору или ако одлука о притвору није извршена непосредно по доношењу, притворено лице мора у року од 48 часова од лишења слободе да буде изведено пред надлежни суд, који потом поново одлучује о притвору, писмено и образложено решење суда о притвору уручује се притворенику најкасније 12 часова од притварања, а одлуку о жалби на притвор суд доноси и доставља притворенику у року од 48 часова. Из наведеног произилази да би се неком лицу одредио притвор, мора бити испуњен основни услов, а то је постојање основане сумње да је лице извршило кривично дело.³ Неопходно је разликовати степен сумње од тренутка хапшења учиниоца кривичног дела, његовог задржавања, потом и одређивања притвора. Основана сумња је већи степен сумње у односу на основе сумње, који представљају вероватноћу да је извршено кривично дело од стране неког лица, док постојање основане сумње претпоставља скуп чињеница које непосредно указују на то да је одређено лице учинилац кривичног дела.⁴ У члану 31. Устава прописано је трајање притвора, које суд своди на најкраће неопходно време, имајући у виду разлоге за притвор, те притвор одређен одлуком првостепеног суда траје у истрази најдуже три месеца, виши суд га може у складу са законом продужити на још три месеца, а уколико до истека овог времена не буде подигнута оптужница, окривљеном се укида притвор, док после подизања оптужнице трајање притвора, суд своди на најкраће неопходно време, а притвореник се брани са слободе чим престану разлози због којих је притвор био одређен. Означене одредбе Устава обавезале су законодавца да се прилагоди суштини и наведеним роковима, што није оставило много простора да се законске одредбе у вези са трајањем притвора прошире.

Кривично-процесни појам притвора регулисан је Закоником о кривичном поступку у глави осам, у којој су означене мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка од члана 210. закључно са чланом 223. У члану 211. ЗКП прописани су услови/разлози за одређивање притвора, те је у ставу један од тачке један закључно са тачком

3 Види више о томе: Г.П. Илић *et al.*, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2013, 491–494.

4 Види више о томе: М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд, 2020, 196–199.

четири, означено да се притвор може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело ако се крије или се не може утврдити његова истоветност или у својству оптуженог очигледно избегава да дође на главни претрес или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства; постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче; особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити дело којим прети; је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља или му је пресудом првостепеног суда изречена казна затвора од пет или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка. Наведено је да притвор који је одређен само због тога што се не може утврдити истоветност лица, траје док се ова истоветност не утврди, а притвор који је одређен само због тога што оптужени очигледно избегава да дође на главни претрес може трајати до објављивања пресуде. У случају да је притвор одређен, јер постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе и др., притвор ће се укинути чим се обезбеде докази због којих је притвор одређен. Такође, када суд изрекне пресуду на казну затвора испод пет година, суд може оптуженом који се брани са слободе одредити притвор ако постоје разлози из става 1. тачка 1. и 3. члана, а оптуженом који се налази у притвору укинуће притвор, ако за притвор више не постоје разлози због којих је био одређен.⁵

У члану 215. ЗКП прописане су одредбе које се тичу трајања притвора у истрази, те је наведено да се:

- 1) На основу решења судије за претходни поступак, окривљени се може задржати у притвору највише три месеца од дана лишења слободе. Судија за претходни поступак дужан је да и без предлога странака и бранилаца, по истеку сваких 30 дана испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора.⁶

5 Одлучивања о притвору, решење о одређивању притвора, односно његова садржина и уручење, као и опште одредбе о притвору у истрази прописано је члановима 212, 213. и 214. ЗКП.

6 У пракси суд доноси одлуку о продужењу или укидању притвора, на основу поднетог образложеног предлога јавног тужиоца, у којем поступајући јавни тужилац сублимира до тада предузете доказне радње, наводећи које је радње потребно још предузети и зашто и даље стоје разлози за продужење притвора, али је суд дужан самостално да по истеку сваких 30 дана преиспита основе за продужење притвора.

- 2) Веће непосредно вишег суда (члан 21. став 4.) може, на образложени предлог јавног тужиоца, из важних разлога продужити притвор највише за још три месеца. Против овог решења дозвољена је жалба која не задржава извршење решења.
- 3) Ако се до истека рока из става 1. и 2. овог члана не подигне оптужница, окривљени ће се пустити на слободу.

Трајање притвора након подизања оптужнице, које се односи на период док се оптужница не потврди и не закаже главни претрес, прописано је чланом 216. ЗКП који гласи:

- 1) Од предаје оптужнице суду па до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе, притвор се може одредити, продужити или укинути решењем већа;
- 2) Решење о одређивању, продужењу или укидању притвора доноси се по службеној дужности или на предлог странака и браниоца;
- 3) Веће је дужно да и без предлога странака и браниоца испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора, по истеку сваких 30 дана до потврђивања оптужнице, а по истеку сваких 60 дана након потврђивања оптужнице па до доношења првостепене пресуде;
- 4) Ако након потврђивања оптужнице притвор буде укинут због тога што нема основа за сумњу о постојању кривичног дела, суд ће испитати оптужницу у складу са чланом 337. овог Законика;
- 5) Против решења из става 2. овог члана странке и бранилац могу изјавити жалбу, а јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање притвора. Жалба, решење и остали списи достављају се одмах већу. Жалба не задржава извршење решења;
- 6) Притвор који је одређен или продужен по одредбама става 1. до 5. овог члана може трајати до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе, а најдуже док не истекне време трајања кривичне санкције изречене у првостепеној пресуди.

Из горе наведеног произилази да је трајање притвора у истрази у Републици Србији законски ограничено на шест месеци, те је пре протекла рока од шест месеци неопходно спровести истрагу и подигнути оптужницу (или донети другу јавнотужилачку одлуку), у супротном ће притвореник бити пуштен на слободу. У скраћеном поступку трајање притвора,⁷ у ситуацији

7 У скраћеном поступку чланом 498. ЗКП је прописано да се притвор може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело, ако постоји неки од разлога из члана 211. став 1. тачке 1) до 3) или ако је окривљеном изречена казна затвора од пет година или тежа казна и ако је то оправдано због посебно тешких околности кривичног дела, а пре подношења оптужног предлога, притвор може трајати само онолико колико је потребно да се спроведу доказне

када је потребно предузети велики број доказних радњи, може бити доста изазовно, јер се може десити да притвор истекне, а да поступак прикупљања доказа није спроведен до краја и тада јавни тужилац долази у незахвалну ситуацију, да донесе одлуку и пре него што је прикупио све доказе. Имајући у виду да одређене доказне радње предузима, а истрагу започиње и спроводи јавни тужилац, акценат стављамо на проблем трајања притвора,⁸ када се предузимају доказне радње од стране јавног тужиоца у комплексним предметима, у којима је велики број извршилаца и извршених кривичних дела. Једноставно је закључити да рок од шест месеци за спровођење истраге у таквим предметима представља изазов за једног јавног тужиоца, који поред тога што треба да изведе велики број доказних радњи, које поткрепљују оправдану сумњу, требало би да изведе и одређене доказне радње предложене од стране одбране.

Квалитет домаћег процесног законодавства, када је у питању дужина трајања притвора у кривичном поступку је чињеница да притвор може трајати до правноснажног окончања поступка. Са становишта одбране то свакако није најбоље решење, међутим, законодавац наведено није ограничио. У даљем тексту рада бавићемо се трајањем притвора у упоредном законодавству.

2. РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА

Закон о казненом поступку Републике Хрватске⁹ прописује и основе за одређивање краткотрајног лишења слободе, које је у нашем систему познато као задржавање,¹⁰ а које је хрватски законодавац означио термином “притвор” и уредио чланом 112. Закона о казненом поступку. У поменутом члану наведено је, између осталог, да јавни тужилац писаним и образложеним решењем одређује притвор против ухапшеног, уколико утврди да постоје основи сумње да је ухапшени починио кривично дело, као и када постоји неки од разлога за истражни затвор из члана 123. става 1. тачке 1. – 4. Закона, а притвор је потребан ради утврђивања истоветности, провере алибија, прикупљања података о доказима или ако се за време хапшења

радње, али не дуже од 30 дана, а ако се поступак води за кривично дело за које се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна, притвор се може, на образложени предлог јавног тужиоца, ради прикупљања доказа који из оправданих разлога нису прикупљени продужити највише за још 30 дана.

8 О појму, условима и вођењу истраге види више: М. Шкулић (2020а), *op. cit.*, 320–335.

9 *Zakon o kaznenom postupku*, *Narodne novine* br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – проčišćen tekst, 91/12 – одлука Уставног суда Републике Хрватске 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24.

10 Облик лишења слободе, знатно краћи од притвора, чији су услови прописани у члану 291., 293. и 294. ЗКП Републике Србије.

установи постојање основа сумње да је ухапшени починио друго кривично дело. Против решења о притвору, притвореник се може жалити у року од шест сати, а о жалби одлучује истражни судија у року од осам сати,¹¹ с тим што притвор може трајати најдуже 48 сати од тренутка хапшења, осим за кривична дела за која је прописана казна затвора до једне године, када притвор може трајати најдуже 36 сати од тренутка хапшења.¹² Предвиђено је да на предлог јавног тужиоца, истражни судија може образложеним решењем продужити притвор за даљних 36 сати, ако је то нужно ради прикупљања доказа о кривичном делу за које је прописана казна затвора од пет година или тежа.¹³

Истражни затвор у хрватском законодавству представља меру обезбеђења присуства окривљеног, а овај институт се у нашем законодавству означава термином притвор. Опште одредбе о истражном затвору прописане су чланом 122. Закона, те је између осталог, предвиђено да се против трудне жене, особе са телесним недостацима које јој онемогућавају или битно отежавају кретање, особе која је навршила 70 година живота, истражни затвор може изузетно одредити,¹⁴ а у предмету у којем је одређен истражни затвор поступа се изузетно хитно.

Основи за одређивање истражног затвора су прописани у члану 123. Закона, те је у ставу један од тачке један закључно са тачком пет, наведено да се истражни затвор може одредити ако постоји основана сумња да је одређена особа извршила кривично дело и ако је у бегу или особите околности указују на опасност од бекства (крије се, не може се утврдити његова истоветност и слично); особите околности упућују на опасност да ће се уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове важне за кривични поступак или ће ометати кривични поступак утицањем на сведоке, вештаке, саизвршиоце или прикриваче; особите околности упућују на опасност да ће поновити кривично дело или ће довршити покушано кривично дело, или ће учинити теже кривично дело за које је према закону

-
- 11 У домаћем законодавству рок за подношење жалбе на решење о задржавању је шест часова од достављања решења, а судија за претходни поступак мора да одлучи у року од четири часа од пријема жалбе.
 - 12 Наше законодавство не предвиђа ову дистинкцију када се ради о висини прописане казне за одређено кривично дело и дужине задржавања, које траје 48 часова. Када се више лица лишава слободе, као што су случајеви хапшења припадника организоване криминалне групе, то често није довољно времена да се предузму све радње које подразумевају саслушање свих окривљених од стране само једног тужиоца, па се често укључују и други јавни тужиоци како би се временски све постигло.
 - 13 Ово је добро решење, када је велики број лица лишених слободе, јер је саслушање осумњичених и усмерено на прикупљање доказа у једној од најосетљивијих фаза поступка.
 - 14 Наведена одредба није прописана у домаћем законодавству. Означене околности нису императивног карактера. У нашој пракси могу се узети у разматрање, али нису од одлучујућег карактера приликом не/одређивања притвора.

могуће изрећи казну затвора од пет година или тежу казну, којим прети;¹⁵ је истражни затвор нужан ради неометаног вођења поступка за кривично дело за које је прописана казна дуготрајног затвора и код којег су околности извршења кривичног дела посебно тешке; окривљени који је уредно позван избегава доћи на расправу.¹⁶ Наведено је да ће се при изрицању пресуде увек одредити или продужити истражни затвор против окривљеног којем је изречена казна затвора од пет година или тежа казна, независно од најдужега трајања истражног затвора прописаног у члану 133. овог Закона.¹⁷ Такође, ако је првостепеном пресудом изречена казна затвора до пет година, истражни затвор се након изрицања пресуде не може одредити или продужити према ставу 1. тачки 4. члана, а истражни затвор се, упркос постојању околности из става 1. члана, неће одредити или продужити, ако је већ истекло најдуже време трајања истражног затвора (члан 133).

Као и у домаћем законодавству, решење о одређивању и продужењу истражног затвора се одређује и продужава писаним решењем суда,¹⁸ док су разлози за укидање истражног затвора и опозив решења о истражном затвору прописани чланом 125. Закона.¹⁹ У члану 127. Закона између осталог

15 Уколико сагледамо прве три тачке за одређивање истражног затвора, закључујемо да се ради о истим околностима које су карактеристичне за домаће законодавство, али је у тачки два у страном законодавству означена могућност утицаја и на вештаке.

16 Чланом 132. Закона прописано је да истражни затвор одређен према члану 123. ставу 1. тачки 5. Закона, може трајати најдуже месец дана, а може се поново одредити уз исти основ и у истом трајању, ако окривљени и након укидања истражног затвора и даље избегава долазак на расправу.

17 Чланом 133.а Закона је прописано да ће окривљени који се налази у истражном затвору који је одређен на темељу члана 123. став 2. овог Закона, а пресуда којом му је изречена казна затвора није постала правноснажна, остати у истражном затвору до упућивања на издржавање казне, а најдуже до истека трајања изречене казне.

18 Члан 124. Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

19 Члан 125. став 1. тачка 1. – 8. Закона о казненом поступку Републике Хрватске, између осталог, прописује да ће суд укинути истражни затвор и окривљени бити пуштени на слободу, чим су престали разлози због којих је истражни затвор одређен или продужен, ако даљи истражни затвор не би био у размери са тежином почињеног кривичног дела, ако се иста сврха може остварити другом блажом мером, кад то пре подизања оптужнице предлаже јавни тужилац, ако јавни тужилац и након претходне обавести вишем јавном тужиоцу неоправдано у законским роковима не предузима радње у поступку, кад суд изрекне пресуду којом се окривљени ослобађа од оптужбе или се оптужба одбија или је окривљеном изречена новчана казна, рад у јавном интересу, условна осуда или судска опомена, или казна затвора у трајању краћем или једнаком догађашњем трајању истражног затвора, кад истекну рокови трајања истражног затвора, кад је истражни затвор одређен према члану 123. став 1. тачка 2. Закона, ако је окривљени чињенично и детаљно признао дело и кривицу, или чим буду прикупљени, односно изведени докази због чијег је осигурања тај затвор одређен, а најкасније до завршетка расправе, с тим што је прописано и да ће пре доношења одлуке суд обавестити вишег јавног тужиоца о неправовременом предузимању радњи. Такође, чланом 125а Закона је између осталог прописано да ће се жртва, ако се тог права није

прописано је да истражни затвор до подношења оптужнице одређује истражни судија на предлог јавног тужиоца, о којем одлучује одмах, најкасније у року од дванаест сати од подношења предлога, а када истражни судија донесе решење којим се предлог одбија, јавни тужилац има право жалбе у року од 24 сата, о којој одлучује веће у року од 48 сати, а након подношења оптужнице, истражни затвор до потврђивања оптужнице одређује, продужава и укида оптужно веће, а до правноснажности пресуде, истражни затвор одређује, продужава и укида судско веће у заседању, а ван заседања веће, осим у случају из става 5. овог члана.

Трајање истражног затвора у истрази прописано је чланом 130. Закона, те је наведено да:

- 1) Истражни затвор одређен решењем истражног судије или већа може трајати најдуже месец дана од дана лишења слободе;
- 2) Из оправданих разлога истражни судија на предлог јавног тужиоца може продужити истражни затвор и то први пут за још највише два месеца, а затим за кривична дела из надлежности жупанијског суда,²⁰ или када је то прописано посебним законом, за још три месеца;
- 3) За кривична дела из члана 21. Закона о Уреду за сузбијање корупције и организованог криминалитета,²¹ ако је истрага продужена, истражни судија може продужити истражни затвор за још три месеца и још једном за највише три месеца. Свеукупни рок трајања истражног затвора до подизања оптужнице може износити дванаест месеци;²²
- 4) Истеком рока на који је истражни затвор одређен, односно продужен или истеком рока из става 2. и 3. овог члана, затвореник се има пустити на слободу. Приликом пуштања затвореника на слободу, управник затвора поступиће у складу са чланом 125. ставу 2. овог закона.

Питање трајања истражног затвора након подизања оптужнице уређено је чланом 131. Закона, те је наведено да:

- 1) Ако се у време подношења оптужнице суду окривљени налази у истражном затвору, оптужно веће ће одмах, а најкасније у року од четрдесетосам сати по подношењу оптужнице одржати рочиште из члана 129. овог Закона и одлучити о истражном затвору, те га својим решењем продужити или укинути;

одрекла, путем полиције одмах обавестити о укидању истражног затвора, а жртва ће бити обавештена и о мерама које су предузете ради њене заштите.

- 20 Жупанијски судови су судови који се налазе изнад општинских судова, у нашем законодавству могли бисмо их упоредити са судовима више надлежности.
- 21 Закон о uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, *Narodne novine br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17.*
- 22 Хрватски законодавац је препознао важност да се јавном тужилаштву, остави довољан временски период да се спроведе истрага у најсложенијим предметима корупције и организованог криминалитета, прописујући рок од 12 месеци.

- 2) Након подношења оптужнице истражни затвор може трајати до правноснажности пресуде, а након правноснажности пресуде најдуже до правноснажности решења о упућивању на издржавање казне затвора;
- 3) У решењу о истражном затвору након подношења оптужнице не одређује се рок трајања истражног затвора, али ће суд свака два месеца, до изрицања неправноснажне пресуде, рачунајући од дана правноснажности претходног решења о истражном затвору, испитивати постоје ли законски услови за даљу примену истражног затвора, те га решењем продужити или укинути. Жалба против овог решења не задржава његово извршење. Ако се окривљени у тренутку доношења неправноснажне пресуде налази у истражном затвору, веће ће приликом доношења пресуде испитати постоје ли законски услови за даљу примену истражног затвора те ће га решењем укинути или продужити;
- 4) Укупно трајање истражног затвора до подизања оптужнице, рачунајући и време хапшења и притвора, не може прећи шест месеци, осим ако посебним законом није прописано другачије. Након подношења нове оптужнице према члану 356. овог Закона примениће се одредбе става 2. овог члана.

Хрватски законодавац је у члану 133. ограничио трајање истражног затвора до доношења пресуде првостепеног суда, а при томе је водио рачуна и о кривичним делима описаним у посебном закону у вези са сузбијањем корупције, у којима је истрага продужена. Ограничио је трајање истражног затвора у случајевима када је донета неправноснажна пресуда, када се пресуда укине, када је одређена жалба на другостепену пресуду, као и по изрицању казне затвора, тако је и навео да до доношења пресуде првостепеног суда истражни затвор може најдуже трајати два месеца ако се за кривично дело може изрећи казна затвора до једне године, три месеца ако се за кривично дело може изрећи казна затвора до три године, шест месеци ако се за кривично дело може изрећи казна затвора до пет година, дванаест месеци ако се за кривично дело може изрећи казна затвора до осам година, две године ако се за кривично дело може изрећи казна затвора преко осам година, три године ако се за кривично дело може изрећи казна дуготрајног²³ затвора. Такође, одредио је и да у предметима за кривична дела из члана 21. Закона о Уреду за сузбијање корупције и организираног криминалитета

23 Казна дуготрајног затвора у хрватском законодавству је прописана у члану 46. *Kaznenog zakona, Narodne novine* br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23 и 36/24, те је у ставу један прописано да казна дуготрајног затвора не може бити краћа од двадесетједне године ни дужа од четрдесет година, док је у ставу два наведено да се посебно за кривична дела почињена у стицају под условима прописаним тим законом, јединствена казна дуготрајног затвора може изрећи у трајању од педесет година.

у којима је истрага продужена, свеукупно трајање истражног затвора из става 1. овог члана продужава се за време за које је била продужена истрага, док се у предметима у којима је донета неправноснажна пресуда, укупно трајање истражног затвора до њене правноснажности продужава за једну шестину у случајевима из става 1. тачке 1. до 4. члана, а за једну четвртину у случајевима из става 1. тачке 5. и 6. овог члана. Прописано је и када је пресуда укинута, а након што истекну рокови из става 3. овог члана, у поступку за кривична дела из става 1. тачке 1. и 2. овог члана, укупно трајање истражног затвора из става 1. и 3. овог члана продужава се за три месеца за кривична дела из става 1. тачке 3. и 4. овог члана за још шест месеци, а за кривична дела из става 1. тачке 5. и 6. овог члана за још једну годину, а ако је против другостепене пресуде допуштена жалба, укупно трајање истражног затвора из става 1 и 3 овог члана, продужава се за још шест месеци. Окривљени који се налази у истражном затвору, а пресуда којом му је изречена казна затвора је постала правноснажна, остаће у том затвору до упућивања на издржавање казне, а најдуже до истека трајања изречене казне.²⁴

*

Имајући у виду горе наведено, закључујемо да је хрватски законодавац препознао проблем сложености спровођења истраге у вези са најтежим кривичним делима у кратком року. Предвидео је дуже време трајања задржавања, а потом и истражног затвора током спровођења истраге, посебно наглашавајући значај процесуирања кривичних дела која су прописана Законом о Уреду за сузбијање корупције и организованог криминалитета, прописујући рок од дванаест месеци, што јавном тужиоцу оставља могућност да у року од годину дана спроведе детаљну истрагу и прикупи што већи број доказа, док се окривљени налази у истражном затвору. Запажамо још једну ставку страног законодавца, која у домаћем праву не постоји, а то је ограничавање трајања истражног затвора до доношења првостепене пресуде, те је према дужини трајања прописне казне затвора за поједина кривична дела ограничио трајање истражног затвора, чиме је додатно обавезао суд да поступа што хитније и поред опште одредбе да се поступак, у односу на који је одређен истражни затвор има сматрати хитним. Такође, страни законодавац је ограничио и време које лице, у односу на које је донета неправноснажна пресуда може провести у истражном затвору, водећи рачуна о дужини прописане казне, што није одређено домаћим законодавством, чиме институт истражног затвора посебно добија на

24 Жалба против решења о одређивању, укидању или продужавању истражног затвора, прописана је чланом 134. Закона, те је између осталог наведено да жалбу могу поднети окривљени, бранилац и јавни тужилац у року од три дана, против решења већа другостепеног суда жалба није допуштена, осим кад веће тог суда одлучујући према члану 127. ставу 5. Закона одреди истражни затвор окривљеном против којег истражни затвор није био одређен, о жалби одлучује виши суд у року од три дана, а жалба не задржава његово извршење (став 2).

хитности. Наиме, како смо навели, у домаћем законодавству окривљени може остати у притвору до правноснажног окончања поступка.

У вези са општим одредбама за одређивање притвора према домаћем праву, односно истражног затвора према хрватском, закључујемо да су одредбе исте. Притвор/истражни затвор се одређује када постоји основана сумња, те уколико је то неопходно, односно не може се постићи сврха неком другом блажом мером, а начело хитности у поступању је посебно наглашено. Можемо закључити да су разлози за одређивање истражног затвора слични разлозима за одређивање притвора у нашем закону. Уколико сагледамо претходно наведено, произилази да је истражни затвор мера обезбеђења присуства окривљеног, која ограничава слободу лица, која се у нашем, али и хрватском законодавству факултативно одређује, те “Осим одредби о нужности постојања основане сумње да је одређена особа починила казнено дјело, као и предувјету за одређивање истражног затвора законодавац је побројио, алтернативно постављајући и неке друге разлоге које нужно (барем неки од њих) морају бити утврђени да би се некој особи тијekom казног поступка одузела слобода одређивањем мјере истражног затвора.”²⁵ Хрватски законодавац је приликом доношења наведених одредби, као и домаћи, имао у виду одредбе Устава Републике Хрватске, које прописују неповредивост човекове слободе, али и могућност дати суду да некоме одузме слободу под јасним условима,²⁶ али под стриктно одређеним условима и са ограниченим временским трајањем. Такође, интересантно је да је у овом страном закону посебно наглашено у општим одредбама да се против трудне жене, особе са телесним недостацима које јој онемогућавају или битно отежавају кретање, особе која је навршила 70 година живота, истражни затвор може изузетно одредити, што у домаћем закону није наглашено и као што смо навели може представљати једну од околности које суд може имати у виду приликом одлучивања о одређивању или укидању притвора.

3. РЕПУБЛИКА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

У шестом одељку Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине²⁷ (државе Босне и Херцеговине) у члану 131. од става 1. до 5. прописани су општи услови за одређивање притвора, те се притвор одређује/продужава решењем суда на предлог тужиоца, који је дужан да поднесе образложен предлог за продужавање притвора суду најкасније пет дана пре истека рока

25 D. Kos „Istražni zatvor krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna“, https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istrazni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf, 12.04.2024.

26 Види више о томе: *Ibidem*.

27 Закон о кривичном поступку, *Службени гласник БиХ* бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018.

из решења о притвору,²⁸ трајање притвора мора бити сведено на најкраће нужно време, а дужност је свих органа да поступају са посебном хитношћу.

Разлози за одређивање притвора прописани су чланом 132. Закона те је у ставу један, од тачке један закључно са тачком четири, наведено да ако постоји основана сумња да је одређено лице учинило кривично дело, притвор му се може одредити ако се крије или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства; ако постоји основана бојазан да ће уништити, сакрити, изменити или кривотворити доказе или трагове важне за кривични поступак или ако нарочите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче; ако нарочите околности оправдавају бојазан да ће поновити кривично дело или да ће довршити покушано кривично дело или да ће учинити кривично дело којим прети, а за та кривична дела може се изрећи казна затвора три године или тежа; у ванредним околностима, ако се ради о кривичном делу за које се може изрећи казна затвора десет година или тежа казна, а које је посебно тешко с обзиром на начин извршења или последице кривичног дела, ако би пуштање на слободу резултирало стварном претњом нарушавања јавног реда.²⁹ Наведено је и да ће се у случају да је притвор одређен ако постоји основана бојазан да ће уништити, сакрити, изменити или кривотворити доказе или трагове важне за кривични поступак или ако нарочите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче, притвор укинути чим се осигурају докази због којих је и одређен.

Чланом 134. Закона, прописано је да се притвор се одређује решењем суда, на предлог тужиоца, а означени су и основни елементи решења о притвору, као и да се решење о притвору предаје лицу на које се односи, у часу притварања.³⁰

28 Страни законодавац је одредио да је јавни тужилац дужан да свој образложени предлог за продужење притвора достави суду најмање пет дана пре истека притвора. У домаћем законодавству овакав рок није предвиђен, нити суд доставља предлог супротной страни, а у пракси јавни тужилац свој предлог за продужење доставља суду неколико дана пре истека, или бар онолико колико је потребно суду да донесе одлуку.

29 Види више о основама за одређивање притвора: М. Н. Симоновић „Кривично-процесно законодавство БиХ и мјере обезбеђења присуства осумњиченог, односно оптуженог у кривичном поступку (норма и пракса)“, зборник радова *Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку (међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена)* (ур. С. Бејатовић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019, 120–122.

30 У ставу четири наведеног члана прописано је да против решења о притвору притворено лице може поднети жалбу већу (члан 24. став 7) у року од 24 часа од пријема решења и ако се притворено лице први пут испитује по истеку овог рока, може поднети жалбу, приликом тог испитивања, те да се жалба са преписом записника о испитивању, ако је притворено лице испитано и доказима на којима се заснива решење о притвору доставља одмах већу, али жалба не задржава извршење решења. У ставу пет наведено је да у случају из става четири овог члана, веће које одлучује о жалби дужно је донети одлуку у року од 48 часова.

Трајање притвора у истрази прописано је чланом 135. Закона, те је означено да:

- 1) Пре доношења решења о одређивању притвора судија за претходни поступак ће преиспитати основаност захтева за одређивање притвора. По решењу судије за претходни поступак, притвор може трајати најдуже месец дана од дана лишења слободе. После тога рока осумњичени се може задржати у притвору само на основу решења о продужењу притвора;
- 2) Притвор се одлуком већа (члан 24. став 7), по образложеном предлогу тужиоца, може продужити за највише два месеца. Против решења већа допуштена је жалба о којој одлучује веће апелационог одељења суда. Жалба не задржава извршење решења;
- 3) Ако се поступак води за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко 10 година или тежа казна и ако постоје нарочито важни разлози, притвор се може продужити, по образложеном предлогу тужиоца, за још највише три месеца. Против решења већа допуштена је жалба о којој одлучује веће апелационог одељења суда. Жалба не задржава извршење решења;
- 4) Изузетно и у изразито сложеном предмету везано за кривично дело за које је прописана казна дуготрајног затвора, притвор се може поново продужити за још највише три месеца након продужетка притвора из става 3. овог члана. Притвор се може продужити два пута узастопно, по образложеном предлогу тужиоца за свако продужење, који треба да садржи изјаву колегијума Тужилаштва о потребним мерама да би се истрага окончала (члан 225. став 3).³¹ О жалби против решења већа о продужењу притвора одлучује веће апелационог одељења. Жалба не задржава извршење решења;
- 5) Ако се до истека рокова из става 1. до 4. овог члана не потврди оптужница, осумњичени ће се пустити на слободу.³²

У ставу два члана 137. Закона, посебно је наведено колико може трајати притвор након потврђивања оптужнице, а пре изрицања првостепене пресуде,

31 У нашем законодавству изјава колегијума Тужилаштва је непотребна да би се поднео предлог за продужење и након истека рока од три месеца, међутим, на овај начин је страни законодавац додатно оснажио предлог за продужење притвора.

32 Укидање притвора присано је чланом 136, те током истраге, а пре истека рока трајања притвора судија за претходни поступак може решењем укинути притвор по претходном саслушању тужиоца, против тог решења тужилац може поднети жалбу већу из члана 24. став 7. Закона које је дужно донети одлуку у року од 48 часова, а питање притвора након потврђивања оптужнице прописано је чланом 137, па се притвор може одредити, продужити или укинути и након потврђивања оптужнице, а контрола оправданости притвора врши се по истеку свака два месеца од дана доношења последњег решења о притвору, с тим што жалба против овог решења не задржава његово извршење.

узимајући у обзир дужину прописане казне, те притвор може трајати најдуже једну годину у случају кривичног дела за које је прописана казна затвора до пет година, једну годину и шест месеци у случају кривичног дела за које је прописана казна затвора до десет година, две године у случају кривичног дела за које је прописана казна затвора преко десет година, али не и казна дуготрајног затвора, три године у случају кривичног дела за које је прописана казна дуготрајног затвора, а уколико за означено време не буде изречена првостепена пресуда, притвор ће се укинути и оптужени пустити на слободу.

Чланом 138. уређено је одређивање притвора након изрицања пресуде те је наведено да после изрицања првостепене пресуде, притвор може трајати најдуже још девет месеци, изузетно у сложеним предметима и из важних разлога апелационо веће притвор може продужити за још најдуже шест месеци, ако за то време не буде изречена другостепена пресуда којом се првостепена пресуда преиначава или потврђује, притвор ће се укинути и оптужени пустити на слободу, а ако у прописаним роковима буде изречена другостепена одлука којом се првостепена одлука укида, притвор може трајати најдуже још једну годину од изрицања другостепене одлуке, као и да се притвор увек укида истеком изречене казне, те оптужени који се налази у притвору, а пресуда којом му је изречена казна затвора је постала правноснажна, остаће у притвору до упућивања на издржавање казне, а најдуже до истека трајања изречене казне.

У законодавству Босне и Херцеговине, у члану 139. Закона, предвиђено је лишење слободе од стране полицијског органа, ако постоје основи сумње да је то лице починило кривично дело и ако постоји ма који разлог предвиђен у члану 132. Закона, с тим што је полицијски орган дужан да такво лице без одлагања, а најкасније у року од 24 сата спроведе тужиоцу.³³ Приликом довођења, полицијски орган ће обавестити тужиоца о разлозима и времену лишења слободе, а изузетно, када се ради о кривичним делима тероризма, лице се мора спровести тужиоцу најкасније у року од 72 сата. Обавеза тужиоца је да лице лишено слободе испита без одлагања, најкасније у року од 24 сата и у том року одлучи да ли ће лице пустити на слободу или ће поднети образложени предлог за одређивање притвора, а судија за претходни поступак ће одмах, а најкасније у року од 24 сата, донети одлуку о предлогу за одређивање притвора, на коју се може изјавити жалба.

*

Из горе наведеног произилази да је одређивање притвора у овом страном законодавству факултативно, односно не постоји обавезно доношење решења о одређивању притвора, као ни у претходним законодавствима. Општи услови за одређивање притвора су исти, као и у хрватском и српском

33 У овом делу закључујемо да полицијски органи лишавају лица слободе, без решења, уз обавезу да се лице без одлагања, спроведе тужиоцу. У домаћем законодавству овај случај можемо уподобити ситуацији описаној у члану 291. ЗКП.

систему и то је постојање основане сумња да је лице извршило кривично дело. Као и у осталим цитираним законодавствима и у праву Босне и Херцеговине притвор представља нужну меру за обезбеђење присуства окривљеног. Дужина и трајање притвора се преиспитује у свим фазама поступка и после потврђивања оптужнице и то је заједничко свим до сада наведеним правним системима. Разлози за одређивање притвора су слични као и у домаћем законодавству. У вези са трајањем притвора законодавац Босне и Херцеговине је одредио различиту дужину трајања у зависности од висине прописане казне затвора, те је за дела за која је прописана казна до десет година, предвидео да притвор може трајати од тренутка одређивања месец дана, а по основу решења о продужењу још два месеца. У вези са кривичним делима за које је могуће изрећи казну затвора у трајању дужем од десет година, могуће је продужити притвор на образложени предлог за још три месеца, што је укупно шест месеци у фази истраге. У вези са кривичним делима за које се може изрећи казна дуготрајног затвора могуће је продужити притвор за још три месеца и за још три, што укупно износи дванаест месеци, уз мишљење колегијума Тужилаштва Босне и Херцеговине. Ситуација је слична и у хрватском законодавству, у којем постоји могућност продужења притвора до дванаест месеци, у истрагама које се спроводе у вези са тешким кривичним делима, као и оним описаним у Закону о Уреду за сузбијање корупције и организираног криминалитета.

Законодавац Босне и Херцеговине је посебно прописао дужину трајања притвора након потврђивања оптужнице, на начин описан у члану 137. став 2. Закона, с тим што ако за то време не буде изречена првостепена пресуда, лице ће бити пуштено на слободу. Наведено је и да након изрицања првостепене пресуде притвор може трајати још девет месеци, а у сложеним предметима и из важних разлога другостепени суд може притвор продужити за још шест месеци, а уколико се другостепеном одлуком се укида првостепена, притвор може трајати још годину дана. Различити рокови су предвиђени у овој ситуацији и у хрватском закону, а у домаћем законодавству није посебно временски ограничено трајање притвора, у овој фази поступка, већ притвор може трајати до правноснажног окончања поступка. Напомињемо да је правни систем Босне и Херцеговине изузетно сложен, јер на једној територији постоје четири правна система. Наиме, посебно је донето и примењује се процесно законодавство за државу Босну и Херцеговину, потом за ентитете и то Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску, као и за Брчко Дистрикт. Имајући у виду обим законодавства, у овом раду смо разматрали процесно законодавство државе Босне и Херцеговине, али се анализом одредби које обрађују питање притвора и његово трајање у остала три система, закључује да нема већих одступања, те су одредбе које се тичу трајања притвора доста хармонизоване у ова четири система.³⁴

34 Види више о одредбама које регулишу притвор: Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације БиХ* бр. 35/2003,

4. ЦРНА ГОРА

Законик о кривичном поступку Црне Горе³⁵ у члану 174. одређује опште услове за одређивање притвора. Наглашена је изузетност и хитност поступања у притворским предметима, те да се притвор може одредити само у случајевима прописаним законом и само ако се иста сврха не може остварити другом мером, а неопходан је ради несметаног вођења поступка, да је дужност свих органа који учествују у кривичном поступку и органа, који им пружају правну помоћ да поступају са посебном хитношћу, ако се окривљени налази у притвору, а током целог поступка притвор ће се укинути чим престану разлози на основу којих је био одређен.

Разлози за одређивање притвора прописани су чланом 175. Закона, те је у ставу један од тачке један закључно са тачком пет, наведено да се притвор одређује када постоји основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело, те притвор против тог лица може одредити ако се крије или ако се не може утврдити његов идентитет или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства; постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче; постоје околности које указују да ће поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или да ће учинити кривично дело којим прети; је притвор нужан ради несметаног вођења поступка, а у питању је кривично дело за које се по закону може изрећи казна затвора од десет година или тежа казна и које је посебно тешко због начина извршења или последица; уредно позвани оптужени избегава да дође на главни претрес.³⁶ Даље је наведено да у случају да је притвор одређен само због тога што се не може утврдити идентитет лица, траје док се идентитет утврди, а притвор ће се укинути и чим се обезбеде докази због којих је притвор одређен, док притвор који је одређен по ставу 1. тачка 5. овог члана може трајати до објављивања пресуде.³⁷

56/2003-исправка, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 и 74/2020 од члана 145 до 161, потом Закон о кривичном- поступку Републике Српске, *Службени гласник РС* 53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021“ од члана 196 до 212, као и Закон о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени гласник Брчко дистрикта БиХ* бр. 34/2013 – пречишћен текст, 27/2014, 3/2019 и 16/2020“ од члана 131 до 147.

35 Законик о кривичном поступку, *Службени лист ЦГ*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука УС, 2/2015 - одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС ЦГ и 145/2021.

36 Најсличнији основи за притвор су у нашем и црногорском законодавству.

37 Одређивање притвора, садржај решења о притвору и право жалбе на решење одређени су чланом 176. Закона, те је између осталог наведено да се притвор на предлог тужиоца одређује решењем суда, да се изузетно решење о одређивању притвора може донети без саслушања окривљеног. У наведеном члану прописани су обавезни елементи решења о одређивању притвора, као и да против решења

Одређивање и трајање притвора у истрази утврђено је чланом 177. Законика и наведено је да:

- 1) На основу решења судије за истрагу окривљени се може задржати у притвору најдуже месец дана од дана лишења слободе. После тог рока окривљени се може задржати у притвору само на основу решења о продужењу притвора.
- 2) Притвор се по одлуци већа из члана 24. став 7. овог Законика може, на образложени предлог државног тужиоца, продужити најдуже за два месеца. Против решења већа дозвољена је жалба која не задржава извршење решења.
- 3) Ако се поступак води за кривично дело за које је прописана казна затвора преко пет година, веће Врховног суда може, на образложени предлог државног тужиоца, из важних разлога, продужити притвор најдуже за још три месеца.
- 4) Ако се до истека рокова из става 2. и 3. овог члана не подигне оптужница окривљени ће се пустити на слободу.

Члан 179. Законика прописује одређивање и контролу притвора након подизања оптужнице, који гласи:

- 1) Након предаје оптужнице суду, до завршетка главног претреса, притвор може, по прибављеном мишљењу државног тужиоца, кад се поступак води по његовој оптужби, одредити или укинути само решењем већа, а од подизања оптужнице до доношења првостепене пресуде притвор може трајати најдуже три године;
- 2) Веће је дужно да по предлогу странака или по службеној дужности, испита да ли још постоје разлози за притвор и да донесе решење о продужењу или укидању притвора, по истеку сваких од тридесет дана до ступања оптужнице на правну снагу, а свака два месеца након ступања оптужнице на правну снагу;
- 3) Жалба на решење из става 1. и 2. овог члана не задржава извршење решења и о њој суд одлучује у року од три дана;
- 4) Против решења већа из става 1. овог члана, којим се одбија предлог за одређивање или укидање притвора, жалба није дозвољена.

Поменућемо још један облик лишења слободе, а то је задржавање од стране државног тужиоца које је прописано чланом 267. Законика. Између осталог, осумњиченог лишеног слободе државни тужилац може изузетно, а најдуже 72 часа³⁸ од часа лишења слободе, задржати ако оцени да постоји неки од разлога из члана 175. став 1. овог Законика, задржаном лицу и

о одређивању притвора државни тужилац, притворено лице и његов бранилац могу у року од 24 часа од часа пријема решења, изјавити жалбу већу из члана 24. став 7. Законика.

38 Прописани рок је дужи него у домаћем законодавству.

браниоцу државни тужилац ће одмах, а најкасније у року од два сата донети и уручити решење о задржавању.³⁹ Против решења о задржавању осумњичени и бранилац могу изјавити жалбу, у року од осам часова од пријема решења, која се одмах доставља судији за истрагу, који је дужан да о жалби одлучи у року од четири часа од када је примио жалбу.

*

Из цитираних законских одредби овог страног законодавства, закључује се да је за одређивање притвора неопходно испунити један од главних услова, а то је постојање основане сумње да је лице извршило кривично дело, као и да постоји неки од цитираних процесних услова, што се цени од случаја до случаја. Становишта смо као и др Драго Радуловић да „У односу на притвор у току кривичног поступка примењују се три основна правила: а) законитост и *ultima ratio* – притвор се може одредити само под условима одређеним ЗКП и само ако се сврха не може постићи другом мјером; б) хитност у поступању код притворских предмета што пред органе који учествује у поступку и органе који им пружају правну помоћ ствара обавезу да трајање притвора сведу на најкраће неопходно вријеме и да поступају са хитношћу ако се окривљени налази у притвору; в) обавезно официјално укидање притвора – што значи да се притвор у току поступка укида чим престану разлози на основу којих је био одређен.“⁴⁰

Дужина трајања притвора у истрази је, као и у домаћем законодавству иста, те притвор траје шест месеци, с тим што је укупно трајање притвора током поступка црногорски законодавац ограничио на три године. У нашем законодавству притвор може трајати до правноснажног окончања поступка, а у црногорском законодавству притвор максимално може трајати три године, те уколико у наведеном периоду не буде правноснажно окончан поступак, лице се из притвора мора пустити. Са једне стране решење које је наведено у црногорском законодавству свакако утиче на то да се време целисходно распореди и поступак спроведе у најкраћем року. У ситуацији када истрага траје шест месеци, потом протекне неколико месеци за достављање оптужнице на одговор, па до заказивања претреса, долази се у ситуацију да прође скоро годину дана до одржавања првог главног претреса, па је питање да ли је могуће завршити поступак у назначеном року од три године, пре укидања притвора. Становишта смо да је ово изузетно кратак рок у којем суд мора да донесе одлуку, у предметима у којима је оптужено и по неколико десетина окривљених, за кривична дела организованог криминала. Тада се

39 Решење о задржавању доноси јавни тужилац, што је у нашем законодавству препуштено Министарству унутрашњих послова.

40 Д. Радуловић „Притвор и друге мјере за обезбеђење присуства окривљеног и не- сметано вођење кривичног поступка у кривичнопроцесном законодавству Црне Горе“, зборник радова *Прийвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеној у кривичном процесу (међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена)* (ур. С. Бејатовић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019, 168.

лако може претпоставити да је овај рок од три године за правноснажну одлуку изузетно кратак, посебно имајући у виду да када протекне не постоји други начин да се у случају опасности од бекства, имајући у виду прописане казне затвора, осигура присуство окривљених, који често имају разне могућности на располагању, јер су извршењем кривичних дела акумулирали велика новчана средства која им омогућавају бекство. Прописивањем рока од три године, хитност у поступању у притворским предметима је и у овом, као и у претходно цитираним законодавствима, која су ограничила трајање притвора након подизања оптужнице, посебно наглашена.

5. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Уколико сагледамо решења која су донета у регионалним правним системима закључујемо да не постоје велике разлике, када говоримо о општим условима за одређивање притвора. Одређивање притвора је факултативно, мора да постоји основана сумња да је неко лице извршило кривично дело, али и да се у поступку у којем је одређен притвор, мора поступати хитно. Међутим, када говоримо о дужини трајања притвора током истраге, евидентно је да постоје значајне разлике између домаћег и страног законодавства. Притвор у истрази траје најдуже шест месеци у Републици Србији и Црној Гори и тај рок се не може продужити, с тим што је црногорски законодавац укупно време трајања притвора у кривичном поступку ограничио на три године, а домаћи законодавац није. Када говоримо о хрватском законодавству и прописима Босне и Херцеговине, уочава се да су законодавци направили разлику, када се ради о поступцима/истрагама које се воде против лица која су извршила кривична дела за која је могуће изрећи казну дуготрајног затвора (Босна и Херцеговина) или уколико су извршила кривична дела са коруптивним елементима, сложеног карактера (Република Хрватска) и прописали рок од дванаест месеци, као максималан за спровођење истраге у предметима у којима је одређен притвор, односно истражни затвор. Питање дужине трајања притвора/истражног затвора је посебно временски ограничено у Босни и Херцеговини и Хрватској, током трајања поступка, након потврђивања оптужнице, а пре изрицања првостепене пресуде, јер су прописани рокови, колико лице може бити лишено слободе, а у зависности од прописане казне затвора за конкретно кривично дело. Такође, хрватски законодавац је ограничио трајање истражног затвора када је донета неправноснажна пресуда, када је пресуда укинута, када је прописана жалба на другостепену пресуду, као и након изрицања казне затвора у правноснажним пресудама. Законодавство Босне и Херцеговине је такође ограничило трајање притвора до изрицања другостепене одлуке, као и у случају укидања првостепене одлуке другостепеном. У домаћем законодавству овакво ограничење не постоји, што се може показати практичним у ситуацијама када се спроводе кривични поступци против припадника

организованих криминалних група које су извршиле више кривичних дела, где је неопходно извести велики број доказа.

На овом месту поменућемо Законик о кривичном поступку Шпаније,⁴¹ који између осталог прописује да је притвор (чланови 502-519), изузетна мера, која може бити искључиво примењена када је то неопходно и када не постоји могућност да се примени мање рестриктивна мера. Притвор се пре суђења може одредити ако у односу на лице против којег се води истрага, постоји довољно основа који поткрепљују наводе да је извршило кривично дело за које је прописана казна затвора од две године или тежа, а изузетно и за кривична дела са прописаном мањом казном, уколико је лице већ осуђивано. Такође, мора постојати опасност да ће лице да побегне, те уколико је за очекивати да ће лице да сакрије или уништи доказе, или уколико постоји опасност по права жртве односно по живот, психички интегритет или имовину жртве. Наведено је да ће трајати колико је неопходно, а под одређеним условима, пре оптужења, могуће је да траје и до две године.

Произилази да су општи услови за одређивање притвора, исти као и у сваком законодавству, а слични су и посебни услови за одређивање притвора, с тим што је дужина трајања притвора у истрази у Шпанији знатно дужа од свих до сада обрађених правних система и свакако да оставља довољно времена да се на најбољи могући начин спроведе истрага.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Сматрамо да је домаћи законодавац, односно уставописац требао имати у виду да рок од шест месеци није довољан да се спроведе истрага у комплексним предметима, те је могао да примени решења заузета у Хрватској или Босни и Херцеговини која се односе на трајање притвора у истрази, која се спроводи у вези са сложеним кривичним делима. У својој досадашњој пракси, приликом поступања у Посебном одељењу за сузбијање корупције,⁴² Вишег јавног тужилаштва у Београду, као јавни тужилац спровела сам истраге у којима је био велики број окривљених и кривичних дела, између осталог и због сложених кривичних дела прање новца, превара

41 Criminal procedure act, Royal decree of 14th September 1882, Approving the Criminal procedure act, *Official State Gazette no.260, of 17th Septembre 1882*, latest amendment 6th October 2015, <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal%20Procedure%20Act%202016.pdf>, 08.04.2024.

42 Посебна одељења за сузбијање корупције су основана за подручје четири апелациона суда на територији Републике Србије, ради процесуирања кривичних дела која су прописана у члану 2 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС* број 94/2016, 87/2018, - др.закон и 10/2023 и организација и надлежност државних органа у сузбијању корупције уређена је члановима 13-19. означеног Закона.

у вези са порезом на додату вредност и злоупотреба службеног положаја. Наиме, након доношења наредбе о покретању истраге и више наредби о проширењу истраге, када је број учинилаца кривичног дела преко петнаест, као и број кривичних дела, често је потребно да се саслуша и испита велики број окривљених и сведока, некада и преко педесет лица, да се систематично посложе докази који броје на десетине хиљада страна, да се упозна са целокупном садржином прикупљених доказа у (пред)истрази, да се изврши велики број вештачења, као и да се прикупе остали докази неопходни за поткрепљивање оправдане сумње, а када су кривична дела извршена електронским путем, то подразумева ангажовање различитих државних органа ради прикупљања дигиталних доказа. У оваквим предметима најчешће се тражи и међународна кривичноправна помоћ⁴³, чији је поступак посебно уређен.⁴⁴ Покретање финансијских истрага је неминовност, јер се ради о кривичним делима из каталога кривичних дела у вези са којима се покреће финансијска истрага, као и о кривичним делима којима је прибављена велика имовинска корист, коју је потребно одузети.⁴⁵ Финансијске истраге су хитног карактера, што подразумева да се велики број радњи мора предузети у најкраћим могућим роковима, како би се спречило да окривљени сакрију имовину или средства.⁴⁶ Када говоримо о материји прања новца,⁴⁷ процесуирање подразумева заједнички рад различитих државних органа, како у земљи тако и у иностранству, које траже синхронизованост, а размена информација мора бити брза, јер од овог чиниоца често зависи квалитет спровођења доказних радњи и прикупљених доказа. Описана ситуација у пракси подразумева паралелно

43 Види више о томе: М. Шкулић *Међународно кривично право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд, 2020, 505–536.

44 Тражење и пружање међународне правне помоћи, је изразито формалан поступак и подразумева обавештавање више инстанци, уколико се не ради о директном комуницирању два органа. Тај поступак, док се у целини не пружи тражена помоћ у пракси дуго траје. Некада се правна помоћ тражи преко мање формалних канала због брзине комуникације, попут Интерпола и слично. Међутим, може се поставити питање употребе овако прикупљених доказа пред судом.

45 Види више о практичном приступу питања одузимања имовинске користи: „Одузимање имовинске користи прибављене корупцијом и тешким и организованим криминалом – преглед међународних и европских стандарда, смерница и релеванте праксе Европског суда за људска права“, *Одузимање имовинске користи и стечене криминалном делатношћу – примена националних и међународних стандарда и судске праксе*, публикација Aire Centre, Подгорица – Црна Гора, 2024.

46 На овом месту је неопходно нагласити да је имовину извршилаца кривичних дела, неопходно утврдити пре покретања истраге, како би се на најцелисходнији начин спровело, за почетак привремено, а потом и трајно одузимање имовине која је проистекла из кривичног дела.

47 Види више о томе: М. Ђорђевић „Прање новца у српском кривичном праву“, *Crimen (VII)*, 2/2016, 138–155, као и И. Вуковић „О извесним недоумицама у погледу кривично правне заштите од прања новца“, *Crimen*, 2/2019, 122–143.

вођење и извођење различитих доказних радњи од стране само једног јавног тужиоца, те како је предвиђено трајање притвора од само шест месеци, поставља се питање могућности да се све неопходне радње изведу у том временском периоду. Треба имати у виду и чињеницу да доказне радње које се изводе у истрази, која је притворског карактера, подразумева предузимање великог броја радњи, које се тичу испуњавања процесних претпоставки од омогућавања присуства окривљенима извођењу доказних радњи, обавештавања о предузимању доказних радњи, стављања предлога за продужење притвора, које траже време. Важан сегмент истраге је и извођење доказних радњи у корист одбране по предлогу браниоца или окривљеног, што у ситуацији када нема довољно времена да се изведу све доказне радње које иду у корист оптужбе, представља изазов за јавног тужиоца који спроводи истрагу.⁴⁸ У интересу тужилаштва је да прикупи што већи број доказа који иду у корист оптужби, па се питање права на одбрану може појавити као спорно,⁴⁹ али не из ралога јер јавни тужилац не жели да спроведе доказну радњу која иде у корист окривљеног, већ зато што је јавни тужилац у наредби о спровођењу истраге одредио велики број доказних радњи које треба да спроведе, које изискују доста времена и условљене су роком од шест месеци, колико притвор може максимално да траје. Закључујемо да је уставодавац, који је роком од шест месеци обавезао законодавца, превидео чињеницу да у пракси постоје истраге, које по својој природи захтевају дужи временски период, које су карактеристичне за процесуирање организованих група, или организованих криминалних група, а период од шест месеци је очито недовољан за тако нешто.

Такође, када говоримо о трајању притвора као облику лишења слобода и законитог ограничавања људских слобода и права, не можемо да не поменимо Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода,⁵⁰ јер се притвор неминовно мора посматрати и кроз призму људских права.⁵¹ Означена Конвенција између осталог обрађује разлоге за одређивање и

48 Концепт паралелне истраге, види више о томе: М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, 326.

49 Види више о томе: Ј. Тинтор „Одбрана као страна у поступку у тужилачкој истрази (анализа новог ЗКП)“, зборник радова *Тужилачка истраја – реионална кривично-процесна законодавства и искуства у примени* (ур. И. Јовановић и А. Петровић – Јовановић), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2014, 243–263 и С. Бељански „Тужилачка истрага у Србији и прикупљање доказа и материјала у корист одбране“, зборник радова *Тужилачка истраја – реионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени*, (ур. И. Јовановић и А. Петровић – Јовановић), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2014, 263–275.

50 Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода измењена у складу с протоколом бр. 11, ратификована 2003. године (ЕКЉП или Европска конвенција), *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05, 7/05 и *Службени гласник РС Међународни уговори* 12/10 и 10/2015.

51 Види више о томе: Д. Милошевић. “Притвор посматран кроз призму људских права“, *Гласник адвокатске коморе Војводине*, 1/2022, 177–199.

продужење притвора, а посебно се указује на значај Европског суда за људска права, чије одлуке дају право значење одредбама Конвенције.⁵²

Мишљења смо да је у комплексним предметима, неопходно продужити трајање притвора у истрази на дванаест месеци, имајући у виду да шест месеци није довољно да се предузму све неопходне радње у предмету са великим бројем окривљених за велики број кривичних дела. Уколико притвор посматрамо са становишта одбране, сигурно је да се окривљени, ни браниоци неће сложити са претходно наведеним. Међутим, било каква промена дужине трајања притвора у нашој земљи је без промене појединих делова Устава тешко замислива. Сматрамо да високи стандарди у погледу примене и дужине притвора, времена на које се ограничавају нечије слободе, морају бити у складу са друштвеним околностима, односно степеном раширености криминала. Нереално је у друштвима са високом стопом криминала прописивати тако високе стандарде трајања притвора, посебно имајући у виду да и државе са дугом правном традицијом у погледу поштовања људских права, немају овако кратке рокове трајања притвора током истраге, као што је случај у нашој земљи. Рок од шест месеци одређен за проверавање чињеница у поступку често је недовољан да се утврде све релевантне чињенице, из којих разлога је неопходно продужити време трајања притвора у истрагама које се спроводе против окривљених за најтежа кривична дела, као и у поступцима за кривична дела корупције и организованог криминала, како би јавни тужилац имао довољно времена да спроведе свеобухватну истрагу и благовремено предузме све доказне радње које су неопходне како би се донела правилна јавнотужилачка одлука.

ЛИТЕРАТУРА

- Aire Centre, „Одузимање имовинске користи прибављене корупцијом и тешким и организованим криминалом – преглед међународних и европских стандарда, смерница и релеванте праксе Европског суда за људска права“, *Одузимање имовинске користи и стиечене криминалном делатношћу – љримена националних и међународних стандарда и судске љпрактике*, Подгорица – Црна Гора, 2024.
- Бељански С. „Тужилачка истрага у Србији и прикупљање доказа и материјала у корист одбране“, зборник радова *Тужилачка исџраја – реџионална кривичноџпроцесна законодавства и искуства у љпримени* (ур. И. Јовановић и А. Петровић – Јовановић), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2014.
- Вуковић И. „О извесним недоумицама у погледу кривично правне заштите од прања новца“, *Crimen*, 2/2019

52 А. Трешњев „Разлози за притвор у светлу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода“, *Сџрани љравни животи*, 3/15, 185–199.

- Ђорђевић М. „Прање новца у српском кривичном праву“, *Crimen* (VII), 2/2016.
- Илић Г. П. *et al.*, *Коменџар Законака о кривичном њосџујуку*, Службени гласник, Београд, 2013.
- Kos D. „Istražni zatvor kao krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna“, https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istražni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf
- Милошевић Д. „Притвор посматран кроз призму људских права“, *Гласник адвокајске коморе Војводине*, 1/2022.
- Радуловић Д. „Притвор и друге мјере за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка у кривичнопроцесном законодавству Црне Горе“, зборник радова *Приџвор и друге мере обезбеђења љрисуџва окривљеној у кривичном љосџујуку (међународни љравни сџандарди, реџонална законодавсџва и љримена)* (ур. С. Бејатовић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019.
- Симоновић М. Н. „Кривичнопроцесно законодавство БиХ и мјере обезбеђења присуства осумњиченог, односно оптуженог у кривичном поступку (норма и пракса)“, зборник радова *Приџвор и друге мере обезбеђења љрисуџва окривљеној у кривичном љосџујуку (међународни љравни сџандарди, реџонална законодавсџва и љримена)* (ур. С. Бејатовић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019.
- Тинтор Ј. „Одбрана као страна у поступку у тужилачкој истрази (анализа новог ЗКП), зборник радова *Тужилачка истраја – реџонална кривичнопроцесна законодавсџва и искусџва у љримени* (ур. И. Јовановић и А. Петровић – Јовановић), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2014.
- Трешњев А. „Разлози за притвор у светлу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода“, *Сџирани љравни живоџ*, 3/15
- Шкулић М., *Кривично љроцесно љраво*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд, 2020.
- Шкулић М., *Међународно кривично љраво*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд, 2020.

ПРОПИСИ

- Законик о кривичном поступку Републике Србије, *Службени љласник РС* бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.
- Устав Републике Србије, *Службени љласник РС* бр. 98/2006 и 115/2021.
- Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције Републике Србије, *Службени љласник РС* број 94/2016, 87/2018, - др.закон и 10/2023.
- Kazneni Zakon, *Narodne novine* br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.

- Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 152/08, 7/09, 80/11, 121/11 – pročišćen tekst, 91/12 – odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24.
- Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17.
- Zakon o krivičnom postupku Bosne и Херцеговине, *Службени йласник БиХ* бр. 3/2003, 32/2003-испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018.
- Zakon o krivičnom postupku Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације БиХ* бр. 35/2003, 56/2003-исправка, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014.
- Zakon o krivičnom postupku Републике Српске, *Службени йласник РС* 53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021.
- Zakon o krivičnom postupku Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени йласник Брчко дисјриктиа БиХ* бр. 34/2013 – пречишћен текст, 27/2014, 3/2019 и 16/2020“) од члана 131 до 147.
- Законик о кривичном поступку Црне Горе, *Службени листи ЦГ*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука УС, 2/2015-одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС ЦГ и 145/2021.
- Criminal procedure act Kingdom of Spain, Royal decree of 14 th September 1882, Approving the Criminal procedure act, *Official State Gazzete no. 260, of 17th Septembre 1882*, latest amendment 6th October 2015

Jelena Stevančević*

DETENTION DURING INVESTIGATION WITH REFERENCE TO COMPARATIVE LAW

Summary

Detention is a measure to ensure the presence of the defendant during the criminal proceedings, a form of deprivation of liberty, and a guarantee that certain evidentiary actions will be taken or an investigation will be conducted, as soon as possible. The question of detention duration, during investigation is of great importance, if it is determined in cases with

* Public Prosecutor in the Second Basic Public Prosecutor’s Office in Belgrade, stevancevicjelena@yahoo.com.
The views expressed in the paper represent the autor’s personal view, not the state body in which he is employed.

a complex structure, when there is a large number of defendants and criminal offences, but also a large number of evidentiary actions that need to be taken by the Public Prosecutor. In those cases the length of detention can have a decisive influence in terms of the quality and number of taken evidential actions. Bearing in mind the analyzed legislations, the Croats and Bosnian and Herzegovinian legislators have recognized the need to extend duration of detention in the complex cases. After analyzing domestic legislation, I believe that is necessary to prescribe a longer period of detention, with the fact that this would imply certain constitutional changes, so that the Public Prosecutor have enough of the time to produce all the evidence, for the prosecution and defence, and make a final decision regarding wheter to press charges or not.

Keywords: detention, duration, prosecution, legislation.